

Verslag Grondwaterconferentie op 19 november 2018 in het MLA

In de aula van het Amsterdams Montessori Lyceum waren een kleine vijftig bewoners uit de Johannes Vermeerbuurt, Duivelseiland en Paulus Potterbuurt bijeen om door twee deskundigen geïnformeerd te worden over grondwater, extreem weer en het vermogen van de buurt om weerstand te bieden tegen de aangekondigde klimaatveranderingen. Op het programma stonden twee voordrachten door Elina Bekking en Anna Goede, respectievelijk medewerkers van Waternet en Amsterdam Rainproof. Doel van de avond was, zo legde Florrie de Pater, die de avond leidde, ons uit was om ook een beter begrip te krijgen over de samenhang tussen grondwater en regenwater en hoe zich dat zou kunnen gaan wijzigen in verband met klimaatverandering. Deze informatiebijeenkomst vormde de start van een aantal bijeenkomsten, noem het buurtklimaattafels, over thema's en vragen die na afloop door de aanwezigen werden aangedragen.

Rocco Piers, lid van het Dagelijks Bestuur van Stadsdeel Zuid, opende de bijeenkomst en memoreerde de duurzame ambities van het nieuwe stadsbestuur. Men is nog bezig ze op te stellen en men inventariseert wat er onder de bevolking leeft. Hij gaf enkele voorbeelden van bewonersinitiatieven m.b.t. duurzaamheid zoals initiatieven voor zonne-energie, een circulaire stad en het composteren van GFT-afval d.m.v. wormencontainers. Dat laatste geeft niet alleen na 1 á 2 jaar prachtige compost, maar het scheelt ook nog eens vele ritten van de vuilnisauto's. Het Stadsdeelbestuur staat achter deze vanuit bewoners zelf georganiseerde bijeenkomst en hoopt op een groot aantal vervolgsessies. Hij geeft namens het Stadsdeel aan dat, waar mogelijk, bewoners hierin ondersteuning mogen verwachten.

De op gebied van waterbeheer zeer deskundige voorzitter testte vervolgens onze kennis op het gebied van klimaatverandering. Of wij wel wisten a) hoeveel graden de aarde warmer was geworden in de afgelopen 100 jaar en b) met hoeveel graden in Nederland de temperatuur was gestegen? Met hoeveel millimeter c) steeg wereldwijd de zeespiegel en d) hoeveel was dat voor Nederland. e) Met hoeveel procent steeg de neerslag sinds 100 jaar? De antwoorden: a=1°C, b=2°C, c=2 ½mm, d= 1.9mmen, e=25%

Elina Bekking die bij Waternet werkt behandelde het onderwerp grondwater. Geen makkelijke materie, maar wel heel belangrijk om erachter te komen wie waarvoor verantwoordelijk is, welke taken Waternet wel en niet heeft en welke maatregelen genomen kunnen worden om de grondwaterstand te reguleren. Elina illustreert haar voordracht met kaarten en foto's. Amsterdam is eigenlijk een moeras met veelal huizen op houten palen. Het grondwaterpeil gedraagt zich nogal wispelturig en is niet overal gelijk. Dat hangt b.v. af van het type ondergrond. Ook zijn er diverse polders met verschillend niveau. Het Vondelpark is daar een bekend voorbeeld van. Grondwater 'wandelt' daar van hoog naar laag naar toe. Grondwater is merendeels niet gereguleerd, maar vormt een natuurlijk systeem dat zich verschillend manifesteert. Daarnaast is de grondwaterstand afhankelijk van de seizoenen. Te hoog grondwater kan problemen veroorzaken. Water in de kruipruimte hoeft echter geen probleem te zijn. Een te lage grondwaterstand kan echter nadelige gevolgen hebben voor het funderingshout. Bij langdurig droogstand wordt de draagkracht van de fundering aangetast. Elina vertelde dat via de Waterwet de grondwaterzorgtaak is toebedeeld aan de gemeenten. In opdracht van het Waterschap Amstel, Gooi en Vecht zorgt Waternet voor de veiligheid, capaciteit en de kwaliteit van het oppervlakte water. Amsterdam is opdrachtgever voor

riolering, drinkwater en de grondwaterzorgtaak. Het is een lastige taak om qua peil een balans, het optimum, te bepalen. Nergens ligt namelijk vast wat het wettelijk vastgestelde grondwaterpeil voor Amsterdam zou moeten zijn. Waternet moet toch problemen voorkomen en zo nodig oplossen. Dat doen ze via het nemen van maatregelen in de openbare ruimte (OR). Er worden ook adviezen uitgebracht bij nieuwbouwplannen van woonwijken. Dan gaat het b.v. over het voorschrijven van ophogen van terreinen. Maar ook bij inbreiding, bouwwerken binnen de bestaande bouw, b.v. de ondergrondse parkeergarage onder de Boerenwetering, worden adviezen gegeven over het behoud van het grondwaterpeil. Verder beheert Waternet 2500 peilfilters in de OR. Deze worden sinds 1975 6 á 7 keer per jaar uitgelezen. Met dataloggers kan frequenter gemeten worden. De gegevens staan online:

<https://www.waternet.nl/ons-water/grondwater/>

Waternet behandelt ook meldingen en klachten. Bij huisbezoek wordt dan vastgesteld om welk type water het gaat. Waternet probeert dan mee te denken hoe het probleem kan worden opgelost. Het hoofdprincipe blijft: De eigenaar van het pand en het perceel is verantwoordelijk voor het oplossen van de problemen. Waternet is wel verplicht om bij wateroverlast het water van de particulier b.v. via het riool in ontvangst te nemen. In de OR zal Waternet, als ze daartoe de gelegenheid heeft, drainagebuizen meeleggen met het riool. Bij een te laag peil is er echt een probleem. Men test nu systemen om water aan het grondwater toe te voegen om een minimum peil te kunnen handhaven. Omdat grondwater zich niks aantrekt van de grens tussen OR en particulier eigendom is het een gezamenlijke opgave van gemeente en eigenaar om tot een oplossing te komen. Waternet weet b.v. niet wat de actuele toestand is van funderingshout en op welke hoogte de koppen van de palen zich bevinden. Bij periodiek onderhoud in de OR worden de trottoirs en wegdek wel stelselmatig verhoogt, maar in de tuinen gebeurt dat meestal niet, waardoor de niveaoverspringing op het maaiveld toeneemt. Voor de toekomst geldt bovendien dat de bodem zakt en de zeespiegel stijgt. Wat houdt dit in voor het niveau van het grondwater? Wat kan Waternet hierover samen met bewoners afspreken? Vragen die tijdens de voordracht zijn gesteld worden aan het eind van dit verslag gebundeld weergegeven.

Anna Goede, werkzaam bij Amsterdam Rainproof, hield aan de hand van grafieken en plaatjes een presentatie over extreem weer en wat daaraan gedaan kan worden. Het regent vaker en harder in steden die voller bebouwd zijn en waarvan de OR steeds meer wordt verhard. Daardoor ontstond bijvoorbeeld in Kopenhagen in 2011 veel schade na een intense bui van 150 m/m in 2 uur. Dat was een eyeopener voor de mensen hier. Wie in Amsterdam herinnert zich nog de extreme plensbui van maandag 28 juli 2014 van ≥ 40 mm? Dat zal vaker plaats gaan vinden. Hoe gaan we de stad hierop voorbereiden? Merendeels is Amsterdam uitgerust met een gemengd rioolsysteem. Soms is er voor het regenwater wel een apart stelsel aangelegd. Dat geldt overigens niet voor onze buurten. Noch het één noch het andere systeem is afdoende om een plotseling aanbod van gigantische hoeveelheden regenwater te kunnen verwerken. Maar het vergroten van de diameter van deze rioleringsbuizen is veel te duur en erg onpraktisch. Want ook met grotere buizen kan het water, als het echt hard gaat regenen, nog steeds niet worden afgevoerd. Het is daarom beter om Amsterdam om te vormen tot een spons. Om dat samen met anderen te bewerkstelligen is er gekozen voor het model van de netwerkaanpak: iedereen die er woont en/of werkt levert een bijdrage en de gemeente gaat het ontwerp van de buurten aanpakken. Door het samen aan te pakken wordt het grootste resultaat verwacht. Een groene stad werkt als een spons met voldoende tijdelijke bergingscapaciteit. Meer groen heeft naast de sponswerking ook andere voordelen. De

hittebestendigheid van de stad neemt b.v. ook toe omdat groen verkoelt. Groenbeleving is een extra kwaliteit.

Om de toekomst te kunnen voorspellen is er door Waternet een stresstest ontwikkeld. Een computermodel om de gevolgen van de te verwachten plensbuien in kaart te brengen. Men heeft een simulatie gemaakt met buien van 60 en 120 mm p/u. Het resultaat is tamelijk schokkend. Maar gelukkig is het niet overal even erg. Men gaat na: wat betekent dit voor deze straat, deze buurt? Zijn daar ziekenhuizen, of nutsbedrijven of andere vitale voorzieningen? De straat staat weliswaar vol water, maar lopen de souterrains en kelders ook vol? Kunnen hulpdiensten er nog wel komen? Daar gaat de meeste aandacht naar uit. Op grond van dit soort analyses maakt men een plan van aanpak. Wat moet er nu aan het regulier onderhoud worden toegevoegd om in de toekomst niet geconfronteerd te worden met onaangename verrassingen. Het regenbestendig maken van de stad kan door het toevoegen van groen. Maar ook kan er gekozen worden om het regenwater een andere kant op te leiden.

In de Rivierenbuurt is Waternet nu bezig met aanpassingen die moeten leiden tot een integrale oplossing. De buurt wordt zowel rainproof gemaakt als ook hitte- en droogtebestendig. In de winterperiode is daar water teveel, in de zomer is er onderlast. De ontwerpopgave is: Hoe houd je 't winterwater vast zodat je het in de zomer ter beschikking hebt. Het zijn dure oplossingen, maar niet op lange termijn. Men denkt daarbij al zo'n 10 jaar vooruit.

Sinds 2014 is Waternet bezig om waar mogelijk knelpunten aan te pakken. Het mooiste zou zijn als het water tijdelijk tussen de trottoirbanden wordt opgevangen en daarna langzaam de grond inzakt. Dat is niet overal mogelijk. Waternet maakt nu oplossingskaarten met meerdere oplossingen per gebied. Daarin maakt men keuzes en bij grote urgentie worden bepaalde maatregelen sneller uitgevoerd dan in de planning was voorzien. Het is al gebruik om deze maatregelen mee te nemen in de reguliere werkprocessen en het belang daarvan is vastgelegd in beleid. Jaar na jaar gericht onderhoud levert op den duur een regenbestendige stad op. De efficiëntie van dit soort computermodellen is helaas nog onbekend. Men is ermee aan het oefenen. In onze buurten zijn de meest in het oog springende straten en pleinen die onderlopen bij extreem weer: het Concertgebouwplein, het Roelof Hartplein, de Ruysdaelstraat en de Joh. M. Coenenstraat. Jammer genoeg is het Concertgebouwplein net klaar, maar in de Ruysdaelstraat wordt nu aan weerszijden vilt tussen de klinkers gelegd op de parkeerplaatsen. Wat zouden wij als particulieren zelf kunnen doen om het regenwater vast te houden? Via tuincentra en hoveniers probeert Waternet bewoners te bereiken om goede adviezen te geven. Er is een mooie folder van Amsterdam Rainproof en ook een prachtige website waar talloze suggesties worden besproken.

Na de voordracht van Anna komen er nog voorbeelden van buurtinitiatieven. Zoals verwacht kwamen er uit de zaal een groot aantal vragen waarvan we op voorhand al wisten dat de beantwoording daarvan meer tijd en meer specifieke deskundigheid zou vergen. De avondvoorzitter heeft de belangstelling voor een aantal gebieden vertaald in een aantal thema's waarop in vervolgsessies dieper kan worden ingegaan. In de loop van de komende kwartalen zullen we in deze buurtklimaattafels de diverse onderwerpen behandelen.

Men heeft b.v. collectief regentonnen ingekocht voor een zacht prijsje. Het Natuur- en Milieuteam van Zuid geeft voorlichting over het regenbestendig maken van de buurt: <https://nmtzuid.nl/2018/11/29/geslaagde-water-demo-dag/> Buurtbewoners die vrijwillig plantsoenen onderhouden op het Johannes Vermeerplein hebben veel last van de droogte. Zij

willen best water gaan opvangen om het probleem op te lossen. Anna biedt aan om met deze bewoners in gesprek te gaan om oplossingen voor die problemen te vinden. Ook zijn er water doorlatende tegels te koop. Ondernemers verzinnen tegenwoordig 'leuke' producten. Elisabeth Koop wijst op allerlei subsidies die beschikbaar zijn als een tegemoetkoming in de kosten. Zij heeft in haar tuin een schutting waarin het regenwater wordt vastgehouden. Er zijn mensen die kratten ingraven in hun tuin om daarin tijdelijk regenwater op te vangen. Ook de vrijwilligers die in mede beheer plantsoenen beheren en onderhouden kunnen op steun van het stadsdeel rekenen. Beplanting van tuin (en het dak) draagt het meest bij aan het gezamenlijk tot stand brengen van de stedelijke sponswerking.

Er is al wel veel bekend en geschreven over maatregelen die je als bewoner zelf kunt nemen om het binnenstromen van regenwater te voorkomen. Ook zijn er boeken over water robuust bouwen, waaronder 'Tools voor klimaatbestendig inrichten van het stedelijk gebied' van Hiltrud Pötz. Daarmee worden problemen in de omgeving voorkomen. Waternet wil dat bij bouwaanvragen voor grotere bouwwerken de initiatiefnemer aantoont dat er geen gevolgen zullen ontstaan voor de grondwaterspiegel. Waternet meet wel veel, maar wat zijn daarvan eigenlijk de bevindingen? Museumplein is al jaren een probleem. Waar leidt dit monitoren toe?, wordt gevraagd. De aannemer van de nieuwbouw in de Pieter de Hoochstraat mag om een parkeergarage te maken grondwater wegpompen. Wordt er naast dat wegpompen in de bouwput tegelijkertijd water rondom de bouwput geïnfiltreerd om het grondwater op peil te houden? Zo nee, wat voor gevolgen heeft dat voor de buurt? Buurtbewoners maken zich zorgen daarover. Elke keer hetzelfde liedje. Wij adviseren tweeledig meldde Elina: Waternet heeft de aannemer -onder voorwaarden- toestemming gegeven om te pompen en dat pompproces wordt tijdens de bouw gecontroleerd. Omdat over dit onderwerp veel vragen zijn, besluit de voorzitter dat we hier later op terugkomen. Onduidelijk is ook hoe de grondwaterstromen lopen. Specifieke situatie is niet bekend. Welke invloed hebben de komende klimaatveranderingen hierop? Volgende keer meer hierover. Er wordt voorgesteld om de volgende keer ook iemand van Bouw- en Woningtoezicht uit te nodigen. Ook bij Waternet hebben ze daarover deskundigheid in huis. Er wordt gevraagd naar de gevolgen van grootschalig ondergronds bouwen. Waternet heeft de grote projecten veelal goed in beeld. Die vallen juist onder het zwaardere regiem. Waar het nog wel eens fout gaat zijn de kleine projecten. Je hebt de nette jongens en de snelle cowboys in de bouw. Grondwaterfluctuaties komen mogelijk vaker voor als er t.g.v. teveel ondergronds bouwen de bergingscapaciteit van grondwater terugloopt. Het rustig uitevenen van het peil wordt daardoor verstoord, het wordt daardoor heftiger/extremer. Ook dit is een onderwerp voor een volgende keer.

Graag wil men ook geïnformeerd worden over de gevolgen op microniveau. Aannemers melden vaker dat het grondwater te laag staat. Meldingen bij Bouw- en Woningtoezicht krijgen klaarblijkelijk geen vervolg. De betreffende aannemer constateerde een structurele verlaging van het grondwater waar niks mee gedaan werd. Een mooi maar luguber onderwerp voor een volgende keer? Hoe is de rolverdeling en de afstemming tussen de diverse instanties? Welke rol speelt het Bestemmingsplan hier nog in?

In Kopenhagen heeft men vanaf 2011 een bouwverordening die groene daken verplicht stelt voor nieuwbouw en overheidsgebouwen. Een stadsdeel zou iets soortgelijks kunnen bevorderen door bij een VVE vergunningaanvraag voor op- een aanbouw pas tot vergunningverlening over te gaan als de VVE bereid is om een dak te vergroenen. Waternet heeft hierover inmiddels ook contacten met grote vastgoed ondernemers en woningcorporaties. Vergroening van daken kan in de bestaande bouw niet worden

afgedwongen. Dat ligt anders bij nieuwbouwwijken. Recent is er een grote subsidie aanvraag gedaan met o.a. woningbouw en HvA om onderzoek te laten doen naar meer groene daken. Deze subsidieaanvraag is net toegekend. Risidio heet dat onderzoek. 30% van het Amsterdamse vastgoed is in handen van de corporaties. Het kwartje is daar ook gevallen en er zijn positieve ontwikkelingen te melden. Tot voor kort dacht men dat er concurrentie was tussen de aanleg van groene daken en zonnepanelen. Er is nu een onderzoek gaande op Marineterrein naar het veronderstelde verkoelende effect van groene daken. Smartroof 2.0. Omdat zonnepanelen efficiëntere werken als ze koeler zijn lijkt een combinatie van zonnepanelen en groene daken een win-win situatie op te leveren.

Er zijn talloze vragen over het voorkomen van grondwateroverlast, de gevolgen voor de buurt en de verschillen per gebied, maar wat zijn de gevolgen van grondwateronderlast. Die vraag leeft bij de buurtbewoners die dichterbij het Vondelpark wonen. Er worden vragen gesteld over de gevolgen van de droogte en het watertekort. Wat is de feitelijke situatie? Staan de palen droog? Zelf peilbuis slaan / openen is dat ook mogelijk? Is dat toegestaan? Hoe zit het met de juridische en/of politieke verantwoordelijkheid? Het gaat om buurtproblemen. Maar het peil kan zelfs per gebiedje verschillen. Schade ontstaat ook t.g.v. van verbouwingen elders. Bewoners weten soms niet hoe ze zich hierover kunnen informeren. Ze weten onvoldoende over hun fundering en over de stand van het grondwater. Waterberging is niet inzichtelijk, wat kan daaraan verbeterd worden? In de toekomst komen er meer en steeds frequenter droogteperiodes. Hoe zit het met een veranderend peil t.g.v. de toenemende droogte en de constante positie van de paalkoppen? Hoe en hoe snel wordt het watertekort weer ingelopen? De aannemer die al 27 jaar kelderinjecties doet heeft geconstateerd dat het grondwater door de jaren heen structureel lager is komen te liggen. Blijkt dat ook uit de metingen van Waternet? Een bewoner en eigenaar van een pand wil weten hoe de grondwaterzorgtaak zich verhoudt tot zijn verplichtingen als eigenaar en hoe hij kan weten hoe hoog zijn fundering ligt en hoe dat zich verhoudt tot het peil van het grondwater. Een politieke-juridische vraag: wie is nou verantwoordelijk. Wat moet ik weten dat ik nu nog niet weet? Bij erfpacht is de gemeente toch eigenaar van de grond gebleven. Die is dus dan toch ook verantwoordelijk bij schade t.g.v. water?

Sowieso zou het goed zijn om te zorgen voor meer informatie. Wie weet nou nog van het polderriolen die liggen in de rioolgangen achter de huizen van de Jan Luyckenstraat en de PC? Niemand weet dat. Kan dat in de stadsdeelkrant helder worden uitgelegd? Waarom is de opvang van rioolwater in een Berg Bezink Bassin nodig? Ook iets voor een volgende bijeenkomst. Er is blijkbaar zoveel wat we kunnen doen. Is daarvan een overzicht. Simpele maatregelen staan op de website van Amsterdam Rainproof. Kan zo iets beter gecommuniceerd worden? Handig is om in ieder geval de websites van Waternet en Amsterdam Rainproof te bestuderen. Waternet is vooral een uitvoerende organisatie met weinig mensen op de afdeling Communicatie. Zij kunnen wel tips doorgeven en ze staan ook open voor mensen van de wijkkrant die een artikel willen schrijven, maar het is niet hun taak.

Rocco Piers: Het Stadsdeel heeft de verantwoordelijkheid, niet Waternet. Het Stadsdeel (en uiteindelijk de gemeenteraad) maakt de keuzes waar het hier over gaat en bepalen waar het geld naartoe gaat. De politici wegen af welke risico's ze acceptabel vinden en welke niet. Mogen kelders een keer in de 10 of de 40 jaar onderlopen? Politici kunnen alleen niet

voorschrijven wat iemand met z'n eigen tuin doet. In de Rivierenbuurt is het Stadsdeel bezig met een groot project om de buurt regenbestendig te maken. Ook wordt van overheidswege gestimuleerd dat er groene daken worden aangelegd. Verder vinden wij het heel belangrijk dat Amsterdammers meer betrokken zijn bij hun eigen omgeving, aldus de stadsdeelbestuurder. Nog steeds geven buurtbewoners aan dat ze graag geïnformeerd willen worden via folders en buurtkrantjes. Het ideaal beeld is dat iedereen toegang heeft tot alle info. Dat is dan ook een taak voor het Stadsdeel om daar voor te zorgen. ons.

Elina vertelde dat er een motie is aangenomen die ondersteund wordt door de Stadsdelen Centrum Zuid, Oost en West, om bijna stadsbreed uit te zoeken hoe het staat met de onderkeldering van binnentuinen. Hiertoe is nader onderzoek noodzakelijk over gevolgen voor de grondwaterstand, waterberging en infiltratie en fundering en vochtproblemen op nabijgelegen percelen. Ook handhaven daarvan is belangrijk. De stadsdeelpolitici van Oud-Zuid Els Weijers van D66 en Frank Bolhuis van de PvdA zijn aanwezig en houden zich bezig met de uitvoering van die motie. Ook dit is een onderwerp voor een volgende keer.

Waternet verwijst ook naar de handhavingsmacht van het Stadsdeel. Waternet geeft aan geen zicht te kunnen houden op individuele onderkelderingen of malverserende aannemers. Maar het Stadsdeel geeft aan ook aan niet alles te kunnen monitoren. Recent zijn buurtbewoners met bestuurders in gesprek met portefeuillehouder Pieter van der Burg van Stadsdeel West en wethouder Marieke van Doorninck. Dit is onder meer een direct gevolg van het bewonersinitiatief bouwdynamiek. Met als mogelijk resultaat een nieuw afwegingskader. Een vervolgbijeenkomst over bouwdynamiek vindt plaats op 27 november. Zijn er eigenlijk regels en eisen vanuit het Stadsdeel die aan een VVE gesteld kunnen worden zodat onwelwillende VVE-ers gedwongen kunnen worden om maatregelen te nemen t.a.v. grondwater en regenwater? Rocco Piers verbaast zich erover hoe vaak en hoeveel het over handhaving gaat, dat had hij zich anders voorgesteld.

De voorzitter sluit af met de opwekkende woorden dat we ons op 19 maart mogen uitspreken over een nieuw bestuur van het Waterschap. Een goed Waterschapsbestuur is in ons aller belang. Elina, Anna en Florrie worden vervolgens bedankt voor hun voortreffelijke bijdrage aan deze avond en ontvangen als dank namens de organisatie alle drie een regenmeter.